

Верховний
Суд

ОГЛЯД правових позицій Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства

Рішення, внесені до ЄДРСР, за другий квартал
2021 року

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ГК України	– Господарський кодекс України
ВК України	– Водний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
1. Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (стаття 5 КУзПБ)	4
2. Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)	5
БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	6
3. Провадження у справі про банкрутство	6
4. Визнання недійсними правочинів боржника (стаття 42 КУзПБ)	8
5. Розгляд грошових вимог кредиторів (стаття 45 КУзПБ)	10
ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА	14
6. Щодо вимог поточного характеру, заявлених за період після визнання боржника банкрутом	14
7. Про покладання субсидіарної/солідарної відповідальності за зобов'язаннями боржника	15
8. Визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута	20
ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	20
9. Щодо поширення на фізичну особу, яка є майновим поручителем, статусу боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ	20
10. Розгляд грошових вимог кредиторів	21
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ	24

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (стаття 5 КУзПБ)

Невключення до плану санації всіх кредиторів боржника не є порушенням норм КУзПБ

Незважаючи на врегулювання санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство спеціальним законом з процедур банкрутства – КУзПБ, законодавець, проте, не поширює у цьому випадку весь комплекс засобів та механізмів правового регулювання, характерних для процедури банкрутства, зокрема конкурсний характер та черговість задоволення вимог кредиторів з дотриманням саме визначеної КУзПБ для процедури банкрутства черговості задоволення вимог кредиторів.

Єдине застереження щодо черговості задоволення вимог кредиторів містить абзац третьої частини третьої статті 5 КУзПБ, відповідно до якого до плану санації не включаються вимоги першої та другої черг задоволення вимог кредиторів, визначених цим Кодексом.

У свою чергу, наведена норма разом з другим реченням абзацу четвертого частини третьої та абзацом першим частини десятої статті 5 КУзПБ вказують на те, що участь у санації всіх кредиторів боржника та включення всіх зобов'язань боржника до плану санації не є вимогою щодо його складання у розумінні положень частини другої статті 5 КУзПБ, а невключення до плану санації всіх кредиторів боржника не є порушенням зазначених норм Закону.

Ухвалюючи рішення про відмову в затвердженні плану санації, поданого боржником, або про його затвердження, суд повинен в судовому засіданні дослідити заперечення кредитора, який голосував проти затвердження плану санації або в цілому проти введення цієї досудової процедури, а також проаналізувати доводи кредитора щодо встановлення обставин можливості задоволення його вимог у випадку виконання плану досудової санації у розмірі, що перевищує розмір вимог, які потенційно можуть бути задоволені у ліквідаційній процедурі, а також підстав для відмови у прийнятті заяви про відкриття санації до порушення справи про банкрутство та затвердження плану санації.

Законодавець, надавши суду частиною другою статті 5 КУзПБ повноваження перевірити та оцінити план санації, не уповноважив його здійснювати деталізовану економічну оцінку кожного із запланованих боржником у плані санації заходів відновлення платоспроможності боржника.

Водночас на суд покладено обов'язок встановити, опираючись на відомості ліквідаційного аналізу, чи є вигідним виконання плану санації для кредиторів порівняно з ліквідацією (абзац другий частини другої статті 5 КУзПБ).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2021 у справі №922/2071/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98391246>.

Подібна правова позиція наведена в постанові від 09.06.2021 у справі №924/1083/20.

2. Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)

Щодо необхідності дотримання принципу процесуальної економії при розгляді справи

За змістом статті 7 КУзПБ у разі якщо боржник не є стороною в майновому спорі або відсутні позовні вимоги до боржника та його майна, то такий спір розглядається в окремому позовному провадженні, а не в межах справи про банкрутство боржника.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний господарський суд керувався лише тією підставою, що заявлений позов має бути розглянуто в окремому позовному провадженні, а не в межах провадження про банкрутство.

При цьому жодних порушень місцевим судом норм процесуального права або неправильного застосування норм матеріального права по суті спору суд апеляційної інстанції не встановив, а також не висловився з приводу правильності висновків суду про часткове задоволення позовних вимог про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Такі дії апеляційного суду суперечать принципу процесуальної економії, необхідного при розгляді справи про банкрутство, відповідно до якого господарський суд та учасники судового процесу мають економно і ефективно використовувати всі встановлені законом процесуальні засоби для правильного та оперативного розгляду справи про банкрутство з дотриманням процедур і строків.

З урахуванням принципу процесуальної економії лише у разі перегляду в апеляційному порядку судового рішення суду по суті спору та за наявності встановлених апеляційним судом підстав для скасування цього рішення як такого, що ухвалене з порушенням норм матеріального права, і фактичних обставин відсутності майнового спору щодо сторони, яка перебуває у процедурі банкрутства, таке судове рішення може бути скасоване, в тому числі з мотивів розгляду спору в окремому позовному провадженні.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.04.2021 у справі №927/379/17(927/485/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483466>.

Щодо визначення ставок судового збору в процедурах банкрутства

Визначені частиною другою статті 7 КУзПБ спори розглядаються та вирішуються судом хоч у межах основної справи про банкрутство боржника, але у відокремленому позовному провадженні за правилами ГПК України.

За розгляд у позовному провадженні у межах справи про банкрутство, провадження у якій регулюється нормами КУзПБ, майнового чи немайнового спору господарському суду необхідно обраховувати розмір судового збору із ставки, що підлягає сплаті за подання позовної заяви відповідно майнового чи немайнового характеру (підпункти 1, 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір»).

Водночас ставки судового збору за подання заяв в основній процедурі банкрутства передбачені підпунктами 8–10 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.04.2021 у справі №905/1818/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483494>.

БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

3. Провадження у справі про банкрутство

Щодо заборони на відкриття провадження у справі про банкрутство у період дії карантину

Пряма вказівка у нормах пункту 1-2 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ і Закону України «Про внесення зміни до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19» (далі – Закон №728-IX), яким внесені відповідні зміни до цього Кодексу, на недопущення відкриття проваджень у справах про банкрутство боржників – юридичних осіб за заявою кредиторів за вимогами до боржника, які виникли з 12 березня 2020 року, є окремим застереженням стосовно порядку та календарного періоду застосування цієї норми і стосовно поширення цієї норми на правовідносини в часі.

Набрання цими змінами до КУзПБ чинності 17.10.2020 не обмежує застосування відповідних положень КУзПБ і Закону №728-IX та їх поширення на матеріально-правові відносини і процесуальні правовідносини з відкриття провадження у справі про банкрутство, що виникли до набрання чинності 17.10.2020 цими змінами.

Наявність законодавчих обмежень у вигляді заборони на відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, вимоги до якого виникли у кредитора після 12.03.2020 – в період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19, є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.04.2021 у справі №911/2766/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96702578>.

Щодо встановлення судом у підготовчому засіданні наявності спору про право

Зважаючи на обмеження строку проведення підготовчого засідання та стандартів доказування, які суд може використати на цій стадії процесу, подані кредитором до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство докази на підтвердження обґрунтованості вимог до боржника мають переконливо свідчити про відсутність спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора та про наявність порушеного (невиконаного) господарсько-правового зобов'язання.

Відсутність спору про право в розрізі процедури банкрутства полягає у відсутності неоднозначності стосовно вирішення питань щодо суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, строку виконання зобов'язання тощо.

Отже, встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є необхідною передумовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. Протилежне матиме наслідком відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство відповідно до частини шостої статті 39 КУзПБ, згідно з якою підставою для відмови у відкритті провадження у справі є те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню в порядку позовного провадження.

Тож від результатів остаточних судових рішень, ухвалених у справах №905/370/20 та №925/731/18, залежить наявність/відсутність правової підстави заявлених вимог, а також визначення конкретного розміру грошових вимог ініціюючого кредитора до боржника, що свідчить про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження та унеможливорює відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, оскільки заявлені грошові вимоги до боржника виникли та заявлені саме на підставі договору поставки, дійсність якого є предметом судового спору у справі №905/370/20.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.05.2021 у справі №925/235/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97283865>.

Заперечення боржника щодо вимог заявника про його неплатоспроможність не можуть бути підтвердженням наявності спору про право

Наявність судового рішення, яке набрало законної сили на момент звернення ініціюючого кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, за відсутності доказів її погашення боржником, є підтвердженням вирішення спору про права судом у позовному порядку.

Положення КУзПБ не встановлюють обов'язку для ініціюючого кредитора доводити те, що боржник у справі про банкрутство не має можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Доведення обставин можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав, покладено саме на боржника, про що свідчить те, що боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість (частина третя статті 39 КУзПБ). Відсутність відзиву боржника на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, а також відсутність підтвердження боржником спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість не перешкоджають провадженню у справі. Покладення на ініціюючого кредитора обов'язку доведення обставин можливості виконання боржником майнових зобов'язань, строк яких настав, суперечить засадам змагальності сторін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.06.2021 у справі №910/6210/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97783505>.

4. Визнання недійсними правочинів боржника (стаття 42 КУзПБ)

Щодо застосування статті 42 КУзПБ до правочинів, вчинених боржником до введення в дію цього Кодексу

До події, факту застосовується закон (інший нормативно-правовий акт), під час дії якого вони настали або відбулися.

Відповідність чи невідповідність правочину вимогам законодавства має оцінюватися судом згідно із законодавством, яке діяло на момент вчинення правочину.

Стаття 42 КУзПБ з урахуванням приписів пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень цього Кодексу, який стосується процесуальних норм КУзПБ, застосовується до всіх заяв арбітражних керуючих та кредиторів, поданих після вступу в дію КУзПБ, а темпоральним критерієм її застосування є дата відкриття провадження у справі про банкрутство. Передбачений цією статтею трирічний строк у будь-якому разі відраховується від дати відкриття провадження у справі про банкрутство. Такий строк з огляду на введення в дію

КУзПБ з 21.10.2019 може повноцінно діяти лише у разі відкриття відповідного провадження після 21.10.2022.

Приписи статті 42 КУзПБ у частині підстав визнання недійсними правочинів боржника не підлягають застосуванню до правочинів, що були вчинені боржником до дати введення в дію КУзПБ, тобто до 21.10.2019. До правовідносин, що склалися до 21.10.2019, підлягають застосуванню приписи статті 20 Закону про банкрутство.

Укладення договору боржника поза межами «підозрілого періоду» (одного року, що передував порушенню справи про банкрутство), визначеного статтею 20 Закону про банкрутство, та відсутність підстав для застосування статті 42 КУзПБ з огляду на непоширення її дії на правовідносини, що склалися до введення в дію КУзПБ, не виключають можливості визнання недійсним правочину боржника, спрямованого на уникнення звернення стягнення на його майно, відповідно до загальних засад цивільного законодавства та через недопустимість зловживання правом, а відповідний спосіб захисту гарантує практичну й ефективну можливість захисту порушених прав.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.06.2021 у справі №904/7905/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97806436>.

Щодо необхідності застосування категорій стандартів доказування

Для унеможливлення загрози визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості при оскарженні заінтересованими особами угод боржника в порядку спеціальних норм КУзПБ або за правилами ЦК України суду слід розглядати відповідні заяви, пов'язані з недійсністю правочинів, із застосуванням засад змагальності сторін у поєднанні з детальною перевіркою реальності проведення господарських операцій та наміру створення саме тих правових наслідків, що притаманні певним видам господарських правочинів.

Відповідно до статті 234 ЦК України фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином.

Фіктивний правочин характеризується тим, що сторони вчиняють такий правочин лише «про людське око», знаючи заздалегідь, що він не буде виконаним; вчиняючи фіктивний правочин, сторони мають інші цілі, ніж ті, що передбачені правочином. Фіктивним може бути визнаний будь-який правочин, якщо він не має на меті встановлення правових наслідків, які встановлені законом для цього виду правочину (висновок, викладений у постанові ОП КГС ВС від 07.12.2018 у справі №910/7547/17).

Основними ознаками фіктивного правочину є введення в оману (до або в момент укладення угоди) третьої особи щодо фактичних обставин правочину

або дійсних намірів учасників, свідомий намір невиконання зобов'язань договору, приховування справжніх намірів учасників правочину.

У разі оскарження правочину заінтересованою особою необхідним є надання оцінки дій сторін цього договору в контексті критеріїв добросовісності, справедливості, недопустимості зловживання правами, зокрема, спрямованими на позбавлення позивача в майбутньому законних майнових прав.

Вирішуючи питання щодо фіктивності договору, укладеного всупереч інтересам позивача, суд має з'ясувати дійсні наміри сторін, тобто чи була мета укладення договору іншою, ніж це впливає зі змісту договору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.06.2021 у справі №927/889/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98203025>.

5. Розгляд грошових вимог кредиторів (стаття 45 КУзПБ)

Щодо застосування змін у законодавстві про банкрутство у випадку, коли на час звернення до суду відповідне право вже було втрачене кредитором за законом

Звернення особи із заявою про визнання вимог конкурсного кредитора до боржника, які погашені за статтю 14 Закону про банкрутство в редакції до 19.01.2013, що був чинний на той час, коли заявник мав вчинити процесуальні дії із заявлення до боржника вимог конкурсного кредитора, не є обґрунтованим, оскільки матиме наслідком визнання і включення до реєстру вже погашених вимог кредитора, а отже, призведе до порушення прав боржника та інших кредиторів.

Погашення вимог особи відповідно до Закону про банкрутство як конкурсного кредитора виключає право на судовий захист у справі про банкрутство, в тому числі шляхом звернення з кредиторськими вимогами під час дії нового законодавства про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом – КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.04.2021 у справі №10/47-08 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96309386>.

Щодо нарахування індексу інфляції та трьох процентів річних на заборгованість, яка була визнана як конкурсні вимоги у справі про банкрутство

Нарахування, здійснені відповідно до статті 625 ЦК України та заявлені самостійно від основного зобов'язання, яке виникло до відкриття провадження у справі про банкрутство (вимоги за яким визнані конкурсними), не можуть бути визнані поточними в розумінні приписів статті 1 Закону про банкрутство і на них поширюється правовий режим мораторію у справі про банкрутство.

На заборгованість, яка має характер конкурсної, не можуть бути нараховані інфляційні втрати та три проценти річних згідно з частиною другою статті 625 ЦК України у період, коли боржник перебував у процедурах банкрутства, оскільки на такі нарахування поширюється мораторій, який зупиняє виконання боржником зобов'язань, що виникли до дня порушення у справі про банкрутство, тобто зупиняє прострочення зобов'язання зі сплати такого боргу, а за приписами частини другої статті 625 ЦК України відповідні нарахування можуть відбуватися лише в разі прострочення виконання цього зобов'язання.

Загальна спрямованість та мета Закону про банкрутство полягає насамперед у створенні необхідних умов для подолання банкрутства та відновлення платоспроможності боржника і можливості повного розрахунку з кредиторами без застосування до боржника ліквідаційної процедури з припиненням його підприємницької діяльності, оскільки надає змогу боржнику правомірно очікувати визначення загального розміру кредиторської заборгованості та зупинення її зростання за рахунок штрафних санкцій, трьох процентів річних, інфляційних нарахувань тощо.

Тож позивач не має права нараховувати індекс інфляції та три проценти річних на заборгованість, яка була визнана як конкурсні вимоги у справі про банкрутство, оскільки на неї поширюється мораторій на задоволення вимог кредиторів та зупиняється прострочення боржника (відповідача) з виплати такого боргу протягом всього періоду дії цього мораторію.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.06.2021 у справі №910/17380/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97783487>.

Щодо волевиявлення кредитора стосовно відмови (повної або часткової) від забезпечення

Абзацом третім частини другої статті 45 КУзПБ визначено, що забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.

Така процедура включення вимог забезпеченого кредитора надає заставному кредитору альтернативу вибору щодо внесення його вимог до вимог у відповідній черговості в порядку частини першої статті 64 КУзПБ чи до позачергових з огляду на надані ним докази на момент формування реєстру вимог кредиторів щодо предмета застави, його вартості та з урахуванням волевиявлення цього кредитора щодо відмови (повної або часткової) від забезпечення.

КУзПБ імперативно визначає право кредитора відмовитися від забезпечення власних вимог. Така відмова має бути належним чином заявлена кредитором.

У разі нездійснення такої відмови та незаявлення відповідних вимог кредитором відомості про забезпечення підлягають включенню до реєстру, як це передбачено частиною восьмою статті 45 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.05.2021 у справі №925/367/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97218310>.

Щодо підстав виникнення грошового зобов'язання з виплати основної грошової винагороди приватному виконавцю в розумінні статті 1 КУзПБ

Основна винагорода приватного виконавця за своїм призначенням є винагородою приватному виконавцю за вчинення заходів примусового виконання рішення за умови, що такі заходи призвели до повного або часткового виконання рішення, і стягується з боржника в розмірі, пропорційному до фактично стягнутої суми.

Системний аналіз норм, якими врегульовано питання основної винагороди приватного виконавця, дає підстави для висновку, що розмір цієї винагороди встановлюється у постанові про стягнення з боржника основної винагороди приватного виконавця, яка приймається при відкритті виконавчого провадження, і вона підлягає сплаті на користь приватного виконавця одночасно із сумою, що підлягає стягненню за виконавчим документом на користь стягувача.

Оскільки норми законодавства пов'язують виплату основної винагороди приватного виконавця одночасно із задоволенням вимог стягувача, право вимоги приватного виконавця виникає у момент фактичного виконання боржником виконавчого документа. Відповідно, одночасно з виникненням права вимоги приватного виконавця на виплату основної винагороди виникає і грошове зобов'язання у боржника в розумінні статті 1 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.06.2021 у справі №910/11384/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97628017>.

Щодо особливостей внесення змін до затвердженого господарським судом реєстру вимог кредиторів

Зміни у спеціальному законі (КУзПБ) не належать до жодних з визначених як Законом про банкрутство, так і КУзПБ підстав для внесення змін до затвердженого ухвалою суду реєстру вимог кредиторів, зокрема щодо черговості вимог кредитора/забезпеченого кредитора.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2021 у справі №Б8/065-12 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові від 17.06.2021 у справі №916/1950/16.

Щодо вирішення питання про визнання боржника банкрутом

Визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим з'ясувати його актив і пасив та зіставити відомості щодо обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватись лише на клопотанні комітету кредиторів.

Розмір пасиву боржника підлягає визначенню відповідно до затвердженого судом в порядку статті 47 КУзПБ реєстру вимог кредиторів.

Звіт розпорядника майна про фінансово-майновий стан боржника має містити відомості про актив боржника. Такий звіт має бути предметом розгляду зборів кредиторів (комітету кредиторів), на підставі якого кредитори приймають рішення про введення наступної судової процедури. У подальшому відомості про фінансово-майновий стан боржника (актив) має бути предметом розгляду в судовому засіданні у справі про банкрутство.

Якщо встановлення пасиву боржника відбувається у попередньому засіданні суду, то остаточна правова оцінка активу і пасиву боржника та можливість відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом надається у підсумковому засіданні суду з огляду на перебування провадження у справі у процедурі розпорядження майном боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.04.2021 у справі №904/1693/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483387>.

Щодо прийняття господарським судом рішення про введення наступної судової процедури щодо боржника із застосуванням судового розсуду

Положеннями КУзПБ (стаття 49) при закінченні процедури розпорядження майном боржника на збори кредиторів покладено обов'язок визначитися з переходом до наступної судової процедури.

При цьому законодавцем надано право суду (частина четверта статті 49 КУзПБ) навіть за відсутності відповідного рішення зборів кредиторів боржника, але за наявності певних обставин (після закінчення термінів, визначених КУзПБ щодо тривалості процедури розпорядження майном, за наявності ознак банкрутства та за відсутності пропозицій щодо санації боржника) прийняти постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури за власною ініціативою.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.04.2021 у справі №918/420/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96501350>.

ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА

6. Щодо вимог поточного характеру, заявлених за період після визнання боржника банкрутом

У ліквідаційній процедурі нові зобов'язання у банкрута можуть виникати виключно у випадках, прямо передбачених КУзПБ, і порядок їх виконання визначений спеціальними нормами цього Кодексу. Такими випадками є зобов'язання з оплати поточних комунальних і експлуатаційних витрат та інших витрат, пов'язаних зі здійсненням ліквідаційної процедури.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.06.2021 у справі №911/5186/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97656767>.

Щодо нарахування боржнику неустойки відповідно до статті 785 ЦК України після визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури

Неустойка, стягнення якої передбачено частиною другою статті 785 ЦК України, є самостійною формою майнової відповідальності у сфері орендних правовідносин, яка застосовується у разі (після) припинення договору, якщо наймач не виконує обов'язку щодо негайного повернення речі, і належним способом захисту прав та інтересів орендодавця після припинення договору, коли користування майном стає неправомірним.

Водночас відповідно до статті 59 КУзПБ з дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у боржника не виникають нові грошові зобов'язання і припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута, що є підставою для відхилення заявлених кредиторських вимог в частині нарахованої суми неустойки.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.06.2021 у справі №916/1428/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97770897>.

Щодо розгляду грошових вимог контролюючого органу до боржника як платника податків

Системний аналіз положень статей 101, 102 ПК України дає змогу зробити висновок про те, що цим Кодексом встановлено загальний граничний строк давності для стягнення контролюючим органом податкового боргу, який становить 1095 календарних днів з дня виникнення податкового боргу. Цей строк є спеціальним строком давності для звернення податкового органу до платника податків з вимогою про погашення податкового боргу та застосовується імперативно (за законом). Списання безнадійного податкового боргу, яким є податковий борг платника податків, щодо якого минув строк давності

у 1095 днів, здійснюється контролюючим органом самостійно на підставі даних автоматизованої інформаційної системи станом на день виникнення безнадійного податкового боргу.

При розгляді грошових вимог контролюючого органу до боржника, як платника податків належить перевірити дотримання контролюючим органом спеціального строку давності заявлення до стягнення з боржника податкового боргу, який у пункті 102.4. статті 102 ПК України встановлено у 1095 календарних днів з дня його виникнення та застосування якого є імперативним.

У разі спливу 1095-денного строку з дня виникнення податкового боргу, за виключенням спеціально передбачених ПК України випадків, такий борг визнається безнадійним та підлягає списанню, у тому числі пеня та штрафні санкції нараховані на такий борг, а відтак з того часу в контролюючого органу відсутнє право вживати будь-які заходи щодо стягнення такої суми боргу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.05.2021 у справі №913/84/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97134520>.

7. Про покладання субсидіарної/солідарної відповідальності за зобов'язаннями боржника

Щодо змісту та умов застосування субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство

Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство є самостійним цивільно-правовим видом відповідальності, який за заявою ліквідатора покладається на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, за наявності підтвердження вини зазначених осіб у доведенні юридичної особи (боржника у справі про банкрутство) до стану неплатоспроможності. Для застосування такої відповідальності необхідним є встановлення судом складових елементів господарського правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона правопорушення.

Щодо суб'єктів субсидіарної відповідальності та підстав її застосування

Системний аналіз змісту абзацу першого частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, абзацу першого частини другої статті 61 КУзПБ у взаємозв'язку з іншими нормами законодавства свідчить, що до третіх осіб, які несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, належать будь-які особи, внаслідок дій або бездіяльності яких сталося банкрутство юридичної особи.

Вирішуючи питання щодо кола обставин, які мають бути доведені суб'єктом звернення (ліквідатором) і, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності, потрібно брати до уваги також положення частини першої статті 215 ГК України та підстави для порушення справи про банкрутство. Зокрема, такими діями можуть бути:

1) вчинення суб'єктами відповідальності будь-яких дій, спрямованих на набуття майна, за відсутності активів для розрахунку за набуте майно чи збільшення кредиторської заборгованості боржника без наміру її погашення;

2) прийняття суб'єктами відповідальності рішення про виведення активів боржника, внаслідок якого настала неплатоспроможність боржника за його іншими зобов'язаннями;

3) прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівок на вчинення майнових дій чи бездіяльності боржника щодо захисту власних майнових інтересів юридичної особи боржника на користь інших юридичних осіб, що мало наслідком настання неплатоспроможності боржника тощо.

На особу, яка отримала вигоду з протиправної (недобросовісної) поведінки керівника чи засновників боржника, поширюються правила субсидіарної відповідальності, за якими суб'єктом субсидіарної відповідальності може бути особа, яка отримала істотну (щодо масштабу діяльності боржника) вигоду у вигляді збільшення активів, що не могло б утворитися у разі відповідності дій засновників та керівника боржника закону, в тому числі принципу добросовісності.

До суб'єктів субсидіарної відповідальності слід віднести осіб, які отримали істотний актив боржника на підставі актів, рішень, правочинів тощо, прийнятих засновниками чи керівником боржника на шкоду його інтересам та кредиторів, які можуть виражатися, зокрема, у:

– прийнятті ключових ділових рішень з порушенням принципів добросовісності та розумності, в тому числі узгодження, укладення або схвалення правочинів на завідомо не вигідних умовах або з особами завідомо нездатними виконати свої зобов'язання («фірмами-одноденками» тощо);

– наданні вказівок з приводу вчинення явно збиткових операцій;

– призначенні на керівні посади осіб, результат діяльності яких явно не відповідає інтересам юридичної особи;

– створенні і підтриманні такої системи управління боржником, яка націлена на систематичне отримання вигоди третьою особою на шкоду боржнику і його кредиторам;

– використанні документообігу, який не відображає реальних господарських операцій;

– отриманні такими особами істотних переваг з такої системи організації підприємницької діяльності, яка спрямована на перерозподіл (в тому числі за допомогою недостовірного документообігу) сукупного доходу, отриманого від здійснення діяльності особами, об'єднаними спільним інтересом (наприклад, єдиним виробничим циклом), на користь цих осіб з одночасним акумулюванням на стороні боржника основного боргового навантаження;

– використанні і розпорядженні майном боржника як своїм особистим, нехтуючи інтересами кредиторів;

– вчиненні інших юридичних дій, що не відповідають принципу добросовісності в комерційній (діловій) практиці тощо.

Установлення причинно-наслідкового зв'язку між винними діями/ бездіяльністю суб'єкта відповідальності та настанням негативних для боржника наслідків (неплатоспроможності боржника та відсутності у нього активів для задоволення вимог кредиторів, визнаних у процедурі банкрутства) належить до об'єктивної сторони цього правопорушення, обов'язок доведення якого покладається на ліквідатора.

Для визначення статусу особи як відповідача за субсидіарною відповідальністю за зобов'язаннями боржника ліквідатор має проаналізувати, а суд, розглядаючи заяву про притягнення до субсидіарної відповідальності та з'ясовуючи наявність підстав для покладення на цих осіб такої відповідальності, – дослідити сукупність правочинів та інших операцій, здійснених під впливом осіб, що сприяли виникненню кризової ситуації, її розвитку і переходу в стадію фактичного банкрутства боржника.

Статтею 61 КУзПБ, статтею 41 Закону про банкрутство (до 21.10.2019) закріплено правову презумпцію субсидіарної відповідальності осіб, що притягаються до неї, складовими якої є недостатність майна ліквідаційної маси для задоволення вимог кредиторів та наявність ознак доведення боржника до банкрутства, яка є спростовною, оскільки передбачає можливість цих осіб довести відсутність своєї вини у банкрутстві боржника та уникнути відповідальності.

Якщо дії третьої особи, які мали вплив на економічну (юридичну) долю боржника, викликають об'єктивні сумніви в тому, що вона керувалася інтересами боржника, на неї переходить тягар доведення того, що результати зазначених дій стали наслідком звичайного господарського обороту, а не спричинені використанням нею своїх можливостей щодо визначення дій боржника на шкоду кредиторам боржника. У такому разі небажання особи, яка притягується до субсидіарної відповідальності, надати суду докази має кваліфікуватися згідно із частиною другою статті 74 ГПК України виключно як відмова від спростування фактів, на наявність яких аргументовано з посиланням на конкретні документи вказує процесуальний опонент. За статтею 13 ГПК України особа, що бере участь у справі, яка не вчинила відповідних процесуальних дій, несе ризик настання наслідків такої своєї поведінки.

Звіт за результатами проведеного аналізу фінансово-господарського стану боржника, складений відповідно до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства та доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 №14, не становить безумовний доказ доведення боржника до банкрутства, а його наявність (або його недоліки) чи відсутність не є визначальним критерієм притягнення винних осіб до субсидіарної відповідальності, оскільки встановлення підстав для її покладення належить до дискреційних повноважень суду, які здійснюються судом за результатами сукупної оцінки всіх наявних у справі доказів, у тому числі й цього звіту, який є лише одним із засобів доказування.

Щодо розміру субсидіарної відповідальності

Розмір вимог ліквідатора до третіх осіб, які згідно із законодавством несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, за приписами абзацу першого частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство (до 21.10.2019), абзацу першого частини другої статті 61 КУзПБ визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Вартість майна, яке було виведено з активів боржника, не впливає на розмір субсидіарної відповідальності, а його визначенню передують формування ліквідаційної маси.

Щодо ефективності обраного ліквідатором способу захисту інтересів боржника та кредиторів

Не може бути підставою для відмови у задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності неналежність обраного ним способу захисту інтересів боржника та кредиторів з огляду на відсутність спростування (оскарження) відповідних дій (спростування презумпції правомірності правочину, оскарження ухвалених юридичною особою рішень тощо), оскільки визначальним у застосуванні цієї відповідальності з урахуванням правової конструкції частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, частини другої статті 61 КУзПБ є використання особою належних їй суб'єктивних прав на шкоду інтересам боржника та кредиторів, що призвело до неплатоспроможності боржника, а не спростування правомірності прийнятих нею рішень, вчинених дій та правочинів тощо.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.04.2021 у справі №915/1624/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198>.

Щодо спростування наведених ліквідатором обставин доведення боржника до банкрутства

Заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду в разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство.

Водночас положення частини другої статті 61 КУзПБ не встановлюють ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника. Отже, саме детальний аналіз ліквідатором фінансового становища банкрута у поєднанні з дослідженням підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство дасть змогу ліквідатору банкрута виявити наявність чи відсутність дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, щодо доведення до банкрутства юридичної особи.

Якщо після визнання боржника банкрутом за наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника погашення заборгованості банкрута

є неможливим внаслідок дій та (або) бездіяльності засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії, то такі особи можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності за заборгованістю боржника допоки такі особи не доведуть протилежного.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.06.2021 у справі №911/2243/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97656739>.

Щодо кола обставин, які мають бути доведені ліквідатором та, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності

Визначене частиною другою статті 61 КУзПБ господарське правопорушення, за вчинення якого засновники (учасники, акціонери), керівник боржника та інші особи, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності поряд з боржником у процедурі банкрутства у разі відсутності майна боржника, має обґрунтовуватися судами шляхом встановлення складу такого правопорушення (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони).

Для покладення субсидіарної відповідальності на керівника боржника передусім слід визначитися з питаннями, чи є керівник одноосібним виконавчим органом товариства та які саме його дії/бездіяльність або укладені ним правочини призвели до виникнення непогашеної заборгованості перед кредиторами.

Проте судами попередніх інстанцій не встановлено наявності у діях колишнього керівника (директора) банкрута об'єктивної сторони господарського правопорушення у вигляді його конкретних дій/бездіяльності та їх причинно-наслідковий зв'язок з наслідками у вигляді доведення до банкрутства.

Подібна ситуація позбавляє відповідача можливості доводити свою невинуватість у діяннях (діях чи бездіяльності) щодо доведення до банкрутства, як і стосовно існування/відсутності об'єктивної сторони такого правопорушення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.06.2021 у справі №5023/2837/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97597937>.

Щодо притягнення керівника боржника до солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів

Аби визначити, чи порушив боржник вимоги частини шостої статті 34 КУзПБ, необхідно зіставити моменти виникнення у боржника зобов'язань перед кредиторами, з'ясувати, чи відбулося в той самий звітний період перевищення сумарного розміру зобов'язань боржника перед його кредиторами над розміром

всіх активів боржника, задля встановлення наявності та тривалості існування у боржника ознак загрози неплатоспроможності, обчислити початок перебігу місячного строку, передбаченого абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, і, відповідно, встановити, чи сталося порушення цього строку як підстави для солідарної відповідальності керівника боржника у разі невиконання ним обов'язку звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за правилами частини шостої статті 34 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.06.2021 у справі №910/2971/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903200>.

8. Визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута

Щодо кола осіб, які можуть оспорювати результати аукціону з продажу майна банкрута

Уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника як зацікавлена особа у продажі майна боржника за найвищою ціною наділена правом вимагати визнання недійсними результатів аукціону, проведеного в межах справи про банкрутство з порушенням вимог закону.

Набуття уповноваженою особою засновників (учасників, акціонерів) статусу учасника справи про банкрутство має ґрунтуватися на ухвалі суду про залучення такої особи до участі у справі, постановленій в порядку статті 234 ГПК України.

З набранням такою ухвалою законної сили уповноважена особа, окрім належних їй спеціальних прав – брати участь з правом дорадчого голосу у зборах кредиторів та роботі комітету кредиторів боржника, наділяється процесуальними правомочностями учасника справи за статтею 42 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.05.2021 у справі №910/24368/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97806435>.

ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

9. Щодо поширення на фізичну особу, яка є майновим поручителем, статусу боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ

Наявність підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у кожному конкретному випадку повинна визначатися місцевим судом з урахуванням поданої боржником заяви та доданих до неї доказів на підтвердження настання обставин, що підтверджують неплатоспроможність фізичної особи (на момент звернення до суду з відповідною заявою) або загрозу її неплатоспроможності (у визначений зобов'язанням строк або в майбутньому).

Перелік підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство фізичної особи, визначений частиною другою статті 115 КУзПБ, не є вичерпним, оскільки пунктом четвертим частини другої цієї статті передбачено можливість «існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)».

При цьому право боржника звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність не узалежнюється від наявності у сукупності всіх чотирьох підстав, передбачених частиною другою статті 115 КУзПБ.

З огляду на те, що провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб здійснюється у порядку, визначеному КУзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, передбачених книгою четвертою названого Кодексу, а також на встановлені обставини у цій конкретній справі, на фізичну особу, що є майновим поручителем, поширюється статус боржника у справі про неплатоспроможність в розумінні КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.06.2021 у справі №926/2987-6/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97854700>.

10. Розгляд грошових вимог кредиторів

Щодо підвищеного стандарту доказування наявності кредиторських вимог

Використання формального підходу при розгляді заяви з кредиторськими вимогами та визнання кредиторських вимог без надання правового аналізу поданій заяві з кредиторськими вимогами, підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог створює загрозу визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості до боржника.

Наведене порушує права кредиторів у справі про банкрутство з обґрунтованими грошовими вимогами, а також порушує права боржника у справі про банкрутство.

Для унеможливлення загрози визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості до боржника суду слід розглядати заяви з кредиторськими вимогами із застосуванням засад змагальності сторін у справі про банкрутство у поєднанні з детальною перевіркою підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, розміру та моменту виникнення.

У разі виникнення мотивованих сумнівів сторін у справі про банкрутство щодо обґрунтованості кредиторських вимог на заявника таких кредиторських вимог покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування задля забезпечення перевірки господарським судом підстав виникнення таких грошових вимог, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових

вимог. Така правова позиція неодноразово викладалася Верховним Судом, зокрема, у постановах від 07.10.2020 у справі №914/2404/19, від 11.02.2020 у справі №904/8484/16, від 07.08.2019 у справі №922/1014/18.

При цьому обов'язок надання правового аналізу поданих кредиторських вимог, підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог покладений на господарський суд, який здійснює розгляд справи про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.04.2021 у справі №904/4262/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96207736>.

Щодо заборгованості за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника

У пункті 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ законодавець визначив тимчасові особливості процедури неплатоспроможності фізичної особи, згідно з якими до розміру вимог забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня. При цьому такі вимоги кредитора мають ґрунтуватися на кредитному договорі в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.04.2021 у справі №910/16926/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483483>.

Аналогічний висновок міститься у постанові від 15.06.2021 у справі №906/311/20.

Щодо нарахування процентів після настання строку погашення кредиту та пені за кредитним договором в іноземній валюті

З огляду на принцип диспозитивності у господарському процесі (стаття 14 ГПК України), за відсутності (невстановлення судами) обставин узгодження сторонами в кредитному договорі підвищеної ставки річних процентів, ніж визначена законом – три проценти річних відповідно до диспозиції, частини другої статті 625 ЦК України, не підлягають задоволенню судом заявлені кредитором (позикодавцем) вимоги щодо процентів, нарахованих за період після настання строку погашення кредиту щодо позичальника, однак з розрахунком цих вимог відповідно до процентної ставки, врегульованої кредитним договором, а не законом (частина друга статті 625 ЦК України – три проценти річних).

Формулювання сторонами в кредитному договорі строку виконання зобов'язання та строку дії цього договору "до повного виконання зобов'язань за кредитним договором" не відповідає приписам статей 251, 252, 254 ЦК України щодо врегулювання строку або терміну, зі спливом або настанням якого

пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення, а також не є узгодженням строку виконання зобов'язання з повернення грошових коштів (кредиту) за кредитним договором у розумінні положень статті 530 та частини першої статті 1049 ЦК України.

Склад і розмір грошових вимог забезпеченого кредитора за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, визначаються в національній валюті за курсом, встановленим Національним банком України на дату відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. До розміру вимог такого забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня.

Отже, законодавець визначив тимчасові особливості процедури неплатоспроможності фізичної особи, згідно з якими до розміру вимог забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня.

При цьому такі вимоги кредитора мають ґрунтуватися на кредитному договорі в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.05.2021 у справі №927/844/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97218373>.

Щодо самостійного погашення боржником у ліквідаційній процедурі заборгованості перед окремим кредитором

За умовами частини третьої статті 121 КУзПБ протягом дії мораторію задоволення вимог кредиторів передбачено лише у процедурі реструктуризації боргів боржника відповідно до затвердженого плану та у процедурі погашення боргів боржника відповідно до цього Кодексу, частиною четвертою статті 133 якою визначено, що вимоги кредиторів, включені до реєстру вимог кредиторів, задовольняються в порядку черговості, а вимоги кожної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог попередньої черги, крім випадків, установлених цим Кодексом.

Тож хибним є висновок судів з посиланням на приписи статті 30 ЦК України щодо відсутності у боржника обмежень на погашення вимог окремого кредитора з коштів, які не включено до ліквідаційної маси боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.04.2021 у справі №904/1907/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96172716>.

Щодо перевірки керуючим реструктуризацією виправленої боржником декларації

Аналіз пункту першого частини сьомої статті 123 КУзПБ свідчить про те, що законодавець визначив певну послідовність дій учасників у справі про банкрутство фізичної особи: боржник подає суду декларації; керуючий

реструктуризацією перевіряє декларації, надані боржником, та виявляє, чи наявна у цих деклараціях неповна та/або недостовірною інформація; боржник отримує звіт керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларацій; боржник упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки його декларації має право подати суду виправлену декларацію про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї з урахуванням наданих керуючим реструктуризацією зауважень.

Отже, на керуючого реструктуризацією покладено обов'язок перевірки декларації боржника довести до відома результати її перевірки. У разі виявлення керуючим реструктуризацією неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника і членів його сім'ї боржник має право виправити декларацію у строк, встановлений законом. Якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути недоліки поданих ним декларацій виявлені за наслідками їх перевірки арбітражним керуючим, настають наслідки, визначені пунктом першим частини сьомої статті 123 КУзПБ.

Тож закон не передбачає перевірки керуючим реструктуризацією виправлених декларацій, а зазначена в них інформація підлягає оцінці судом та використанню при подальшому розгляді справи.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2021 у справі №904/1454/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97386427>.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Щодо визначення підсудності

У процесуальному аспекті основним нормативним актом у господарському судочинстві є ГПК України, який визначає юрисдикцію та повноваження господарських судів, встановлює порядок здійснення судочинства у господарських судах.

Згідно із частиною дев'ятою статті 30 ГПК України справи, передбачені пунктом 8 частини першої статті 20 цього Кодексу, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника.

Водночас частиною п'ятою статті 30 ГПК України спори, у яких відповідачем є Кабінет Міністрів України, міністерство чи інший центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються місцевим господарським судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ, незалежно від наявності інших визначених цією статтею підстав для виключної підсудності такого спору іншому господарському суду.

Оскільки у розглядуваній справі відповідачем визначено Міністерство юстиції України, то за частиною п'ятою статті 30 ГПК України ця справа правомірно розглянута Господарським судом міста Києва.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.04.2021 у справі №910/12641/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96628691>.

Щодо особливостей визначення складу суду у справі про банкрутство

Підставами для передачі справи про банкрутство на розгляд в іншому складі суду є скасування постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури та ухвал у справі про банкрутство, які вирішують питання по суті та є фактично судовими рішеннями, що стосуються всієї справи про банкрутство (ухвала підготовчого засідання, ухвала про затвердження плану санації, ухвала про затвердження звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу боржника і припинення провадження у справі тощо), у тому випадку, коли справа передається на новий розгляд до суду першої інстанції.

Натомість скасування, зокрема, ухвали за результатами розгляду кредиторських вимог, судового рішення про визнання недійсними правочинів тощо, а також скасування рішення апеляційного суду, ухваленого за результатом перегляду в апеляційному порядку відповідного рішення місцевого суду, виключають відповідно до статті 36 ГПК України повторний розгляд тим самим суддею (складом суду) цих кредиторських вимог чи питання про визнання недійсними правочинів у справі про банкрутство, і тому справа про банкрутство саме в цій частині підлягає розгляду у відповідній судовій інстанції іншим складом суду, а в іншій (нескасованій) частині справа про банкрутство передається на розгляд судді (колегії суддів), який попередньо її розглядав.

У разі скасування судом касаційної інстанції постанови суду апеляційної інстанції, прийнятої складом суду за результатами перегляду ухвал місцевого господарського суду у справі про банкрутство, виключає участь цього складу суду апеляційної інстанції у новому розгляді справи про банкрутство лише у скасованій частині, однак не у розгляді всієї справи про банкрутство, за відсутності інших підстав для відводу (самовідводу) судді, передбачених статтями 35, 36 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2021 у справі №Б8/065-12 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245>.

Щодо порядку набуття кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство та кола осіб, які мають право оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство

Законодавством про банкрутство передбачено певну процедуру набуття кредиторами статусу учасника провадження у справі про банкрутство. Лише

після вчинення всіх передбачених КУзПБ (стаття 45) дій, прийняття судом відповідної ухвали про повне або часткове (частина шоста статті 45 КУзПБ) визнання його вимог кредитор набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство та повну процесуальну дієздатність (здатність особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді, стаття 44 ГПК України).

У справі про банкрутство коло осіб, які мають право оскаржити судові рішення в апеляційному порядку, звужено до учасників такої справи, якими згідно зі статтею 1 КУзПБ є кредитори у справі. Також право на апеляційне оскарження судових рішень місцевого господарського суду мають учасники справи про банкрутство та інші, окрім кредиторів, особи, які не є учасниками справи, але у випадку якщо судові рішення, що оскаржується, безпосередньо вирішує питання про їх права та обов'язки.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.04.2021 у справі №910/17428/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/96172713>.

Щодо заміни кредитора правонаступником

До спорів, які згідно зі статтею 7 КУзПБ розглядаються за правилами позовного провадження в межах справи про банкрутство, мають застосовуватися загальні положення про правонаступництво, передбачені ГПК України, зокрема його статтею 52. Для заміни кредитора у справі про банкрутство, вимоги якого включено до реєстру кредиторських вимог, правонаступником мають застосовуватися спеціальні норми законодавства про банкрутство (стаття 43 КУзПБ). Отже, залежно від цього мають застосовуватися частина третя статті 9 КУзПБ, а для спорів, які вирішуються в межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ, – статті 255, 287 ГПК України.

При цьому з урахуванням приписів частини шостої статті 12 ГПК України положення Закону про банкрутство (КУзПБ) застосовуються переважно як спеціальні норми права. У разі відсутності в спеціальному законі з питань банкрутства (КУзПБ) іншого врегулювання інституту правонаступництва норми чинного ГПК України мають застосовуватися як загальні норми процесуального права.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.04.2021 у справі №4/5007/33-Б/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reestr.court.gov.ua/Review/96275987>.

Щодо початку перебігу строку на подання апеляційної скарги

Початок перебігу строку на апеляційне оскарження судового рішення, ухваленого у справі про банкрутство, має обраховуватися з дати постановлення ухвали суду про визнання кредиторських вимог особи.

Правом оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство наділені лише учасники такої справи, яким товариство на момент постановлення оскарженої ним ухвали місцевого господарського суду не було, а отже, і не мало процесуальної можливості оскаржити таку ухвалу в встановлений ГПК України строк.

У цьому випадку товариство набуло статусу кредитора у справі після часткового визнання його кредиторських вимог до боржника ухвалою суду від 15.12.2020 і з дати прийняття зазначеної ухвали воно набуло повного обсягу процесуальної дієздатності, в тому числі право на оскарження ухвалених у цій справі судових рішень.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.04.2021 у справі №904/5874/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96668777>.

Щодо відмови новопризначеного розпорядника майна боржника від апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, поданої попереднім розпорядником майна

Розпорядник майна у справі про банкрутство не є представником юридичної особи, а вважається самостійним учасником у справі про банкрутство, за винятком припинення господарським судом повноважень керівника або органу управління боржника та покладання його обов'язків на розпорядника майна (стаття 40 КУзПБ). При цьому обсяг повноважень, наданий арбітражному керуючому – розпоряднику майна боржника положеннями КУзПБ та ГПК України як учаснику у справі про банкрутство (зокрема, щодо оскарження судових актів, відмови від поданих скарг та ін.), не змінюється від зміни особи, яка призначена господарським судом для здійснення процедури розпорядження майном боржника, тобто від зміни особи арбітражного керуючого.

Тому є правильним висновок суду апеляційної інстанції про прийняття відмови новопризначеного розпорядника майна боржника від апеляційної скарги, зважаючи на те, що розпорядник майна не є представником, а також на відсутність осіб, що приєдналися до апеляційної скарги, і відповідно, їх заперечень та закриття апеляційного провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 264 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.04.2021 у справі №904/4262/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96005155>.

Подібна правова позиція викладена в постанові від 13.04.2021 у справі №918/99/19 (918/925/20).

Щодо оскарження в касаційному порядку судового рішення, яким вирішено питання про зміну черговості задоволення вимог кредитора

Вирішення судом питання черговості вимог кредитора здійснюється поряд з іншими питаннями, що вирішуються при розгляді кредиторських вимог

у справі про банкрутство (розмір, склад тощо). А тому порушене кредитором питання щодо зміни черговості визнаних вимог цього кредитора є складовою розгляду цих вимог, у зв'язку із чим судові рішення, ухвалені за результатами розгляду заяви/вимог кредитора або іншої особи про зміну черговості вимог кредитора (кредиторів) належать до тих, що підлягають оскарженню в касаційному порядку в розумінні частини третьої статті 9 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2021 у справі №Б8/065-12 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97418245>.

Аналогічний правовий висновок наведений у постанові від 17.06.2021 у справі №916/1950/16.

Щодо неможливості застосування абзацу другого частини третьої статті 9 КУзПБ стосовно включення скарги на судові рішення, ухвалені в порядку статті 7 КУзПБ за результатами розгляду заяв (у порядку позовного провадження) у межах справи про банкрутство

Аналіз змісту абзацу другого частини третьої статті 9 КУзПБ в сукупності з іншими частинами цієї статті та статті 7 Кодексу дає підстави для висновку про те, що необхідними (але не виключно) умовами застосування процесуальної можливості включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо, до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню, є такі:

– судовими рішеннями, що підлягають касаційному оскарженню в порядку абзацу другого частини третьої статті 9 КУзПБ можуть бути тільки постанови апеляційного господарського суду, з них первісний, основний об'єкт касаційного оскарження – постанова апеляційного господарського суду, прийнята за результатами оскарження ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню, та щонайменше одна постанова апеляційного господарського суду, прийнята за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо;

– процесуальна можливість спільного касаційного оскарження в порядку абзацу другого частини третьої статті 9 КУзПБ (включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо, до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню) може бути застосована тільки щодо касаційного оскарження тих судових рішень (постанов апеляційного господарського суду) в процедурі банкрутства, які стосуються не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2021 у справі №924/549/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97315216>.

Огляд правових позицій Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства. Рішення, внесені до ЄДРСР, за другий квартал 2021 року / упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство. Київ, 2021. 28 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourua

 @supremecourt_ua